

PÄRNUS TÄHISTATI ACADEMIA PERNAVIENSIS 325. AASTAPÄEVA

29. augustil 2024 tähistati Pärnus ja Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis akadeemilise Pärnu lähtesündmust – 325 aasta möödumist Academia Gustavo-Carolina (Academia Pernaviensis¹) asustamisest Pärnusse. See, et aastal 1699 viidi Tartu Ülikool Tartust Pärnusse, oli ju tegelikult äraminek Vene vägede eest, kellest polnud midagi head loota.

See, et ülikool Tartust Pärnusse viidi, oli mitmete kaalumiste tulemus, mille otsustas Liivimaa kindralkuberner Jakob Johan Hastferi kiri Rootsi kuningas Karl XI-le 22. detsembril 1687, kus oli kirjas: „Pärnu on akadeemia rajamiseks kõige soodsam, kasulik, sobilikum ja parim paik.“

Pärnu sai ülikoolilinnaks 1699. aasta 28. augustil, kui Põhjasõja eel Tartust Pärnusse kolinud Tartu Ülikool ehk Academia Gustavo-Carolina avati. Alates 1700. aasta suvest jätkati Academia Pernaviensise nime all ja kokku kanti Pärnus matrikliraamatusse 191 üliõpilast. Esimene rektor oli professor Michael Dau. Academia Pernaviensise nimi ilmus ülikooli pitsatile 1700. aasta juunis.²

Academia Pernaviensis tegutses Pärnus 11 aastat, kuni rootslased 1710. aastal akadeemia otsese sõjategevuse jalust evakueerisid. Venemaa ja Rootsi vahel sõlmitud Liivimaa kapitulatsiooniaktis nähti küll ette akadeemia tegevuse jätkamine Pärnus, kuid sõja- ja katkujärgses kitsikuses polnud see kohaliku elu vaatenurgast enam esmatähtis. Pärnus kannab seda ajaloopärandit praeguseni Akadeemia tänav: suurem osa õppehoonest asus praeguse linnaraamatukogu asukohas.³

Foto: Academia Gustavo-Carolina hoone Pärnus 1699

18. sajandi esimesel kümnendil kujundati Pärnus välja selline kõrgkool, milles polnud realiseeritud küll kõik ootused, kuid üheks saavutuseks oli see, et esimest korda suutis

¹ Esineb ka nimi „Academia Dorpatensis“: [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

² [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

³ [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus>] 1.09.2024.

Rootsi Ülemereprovintside protestantlik akadeemia töötada edasi isegi sõja puhkedes. Liivimaal väljendas ülikooli nimetus (Academia Gustaviana, Academia Gustavo-Carolina) seda, et tegu oli humanismi ja reformatsiooni voolus rajatud akadeemilise institutsiooniga.⁴

Ülikool sai Pärnus töötada 1710. aastani, mil linn kapituleerus Põhjasõjas Vene vägedele. Ülikooli jaoks kujunes periood 1710–1802 nn vaheperioodiks, kus õppetööd ei toimunud.

Tartu Ülikool taasavatakse Tartus keiserliku ülikoolina keiser Aleksander I käsul 1802. Esimese rektori prof. G. Parroti poolt ettevalmistatud ülikooli põhimäärus avab tee ülikooli igast rahvusest ja igast seisusest noormeestele. Uus ülikool on *universitas litterarum* – teadusasutus, kus õppetöö on ühendatud teadusliku uurimistööga. Keiserlik Tartu ülikool muutub kiiresti silmapaistvaks haridus- ja teaduskeskuseks, vahendajaks Venemaa ja Euroopa vahel, sest kogu Vene riigis vaid Tartus toimub õppetöö saksa keeles. Ülikooli ümber kogunenud elurõõmus noorsugu ja enamasti välismaalt pärit õpetlased toovad linna elevust ja valgustusi.

1. detsembril 1919 sai keiserlikust ülikoolist Eesti Vabariigi emakeelne ülikool.⁵

1990. aastal pidas Pärnu linnavolikogu vajalikuks avada Pärnus instituudi või Tartu Ülikooli teaduskonna kuurortoloogia, turismi- ja puhkemajanduse uurimiseks ning kaadri ettevalmistamiseks.

Uuesti sai keskkoolijärgse hariduse omandamine Pärnus võimalikuks 01.09.1991, mil asutati Pärnu Majanduskool. Kohe asutamisel seati eesmärgiks õppeasutuse arendamine kõrgkooliks ja alustati koostööprojekti Kanada Kolledžite Assotsiatsiooniga turismi- ja hotellimajanduse eriala avamiseks, ühtlasi hakati looma kooli raamatukogu.

1994. aastal munitsipaalnool riigistati, õpilaste arv ületas 200 piiri ning avati turismi ja hotellimajanduse osakond. Pärnu Majanduskool muutus üha populaarsemaks kogu Eestis ja väljastpoolt Pärnu maakonda pärinevate õppurite osakaal suurenes pidevalt. 1994. aasta lõpus peeti Pärnus Tartu Ülikooli päevad. Sealsetel kohtumistel algasid läbirääkimised linna- ja maavalitsusega ülikooli kolledži avamiseks Pärnus. Idee läbitöötamiseks moodustati ühiskomisjon.

20. märtsil 1996 kirjutasid Pärnu linnavalitsus, Pärnu maavalitsus, Tartu Ülikool, Haridusministeerium ja Pärnu Majanduskool Pärnus alla koostöölepingule.

17. mail 1996 asutati Pärnus Majanduskooli baasil Tartu Ülikooli Pärnu kolledž, mis tegutseb TÜ asutusena oma põhikirja alusel. 1996. aasta juunis algas Pärnu kolledžis 1996/1997. õppeaasta vastuvõtt ärijuhtimise diplomiõppekavale. 14. veebruaril 1997 avati turismi- ja hotelliettevõtluse diplomiõppekava ning sama aasta 3. detsembril sai nurgakivi Tartu Ülikooli Pärnu kolledži õppehoone, asukohaga Ringi 35. 6. septembril 1998 avati sotsiaaltöö korralduse diplomiõppekava.

⁴ Vunk, A., Laidla, J., Päll, J. (2023). Academia Pernaviensis: lugu: Tartu ülikool Pärnus aastail 1699–1710. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. 208 lk. [<https://shop.ut.ee/pood/academia-pernaviensis/>] 19.08.2024.

⁵ [https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=305&table=Events] 30.08.2024.

1998. aasta kevadel lõpetas Pärnu Majanduskooli viimane lend ning 1999. aasta oli Pärnus kuulutatud ülikooliaastaks, teadvustamaks 300 aasta möödumist esimese ülikooli avamisest Pärnus.⁶

* * *

Neljapäeval, 29. augusti keskpäeval toimus tänase Keskväljaku juures lavastuslik tervitusteremoonia⁷ akadeemia ajaloolises asukohas, tänase Pärnu Keskraamatukogu ees (Akadeemia 3, Pärnu).⁸

Sündmusele lisas tähendust ka raamatukogu ees avatud välinäitus, mis tutvustas põnevaid fakte Academia Pernaviensise ülikoolielust ja sellega seotud olusid. Näitus jäi avatuks mitmeks nädalaks, pakkudes linnaelanikele ja külalistele võimaluse süüvida sügavamalt Pärnu hariduslikku pärandisse.

Poole tunni pärast algas nn elamuslik akadeemiline rännaklavastus koos akadeemiaaegse tudengi ja Pärnu kaupmehega ning Pärnu kolledži õppejõududega Pärnu esimese akadeemia asukohast, Akadeemia 3 juurest, Pärnu Kolledžisse Ringi tn 35.

Foto: Tartu Ülikooli
Pärnu Kolledž aastal
2024.

⁶[https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

⁷ Tervitas Erik Dahlberg, Rootsi impeeriumi Liivimaa provintsi kindralkuberner ja akadeemia kantsler. [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus>] 1.09.2024; [<https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/>] 1.09.2024.

⁸ Academia Pernaviensise 325. aastapäeva lugu on otseselt seotud alates 1996. aastast tegutseva **Tartu Ülikooli Pärnu kolledžiga**. Praegu on võimalik Pärnu kolledžis kõrgharidus omandada järgmistel õppekavadel: ettevõtlus ja projektijuhtimine, turismi- ja hotelliettevõtlus, sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korraldus, teenuste disain ja juhtimine, disainmõtlemine ja digiturundus, inimeskeskne sotsiaalne innovatsioon, persoonibrändipõhine ettevõtlus, heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimine (ingliskeelne). Nn minikraad on võimalik ressursimajanduses saada.

[<https://parnu.ut.ee/et/oppimine>] 14.09.2024; [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus>] 1.09.2024; [<https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/>] 1.09.2024.

Kell 14.00 algas Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži raamatukogus Academia Pernaviensis XXI mõttekoda akadeemilisest kuurordist, kus külalisesinejateks olid Eesti teaduste akadeemia president akadeemik Tarmo Soomere, mõtiskledes teemal „Linna kodu mere ääres“ ja Eesti Kunstiakadeemia rektor Mart Kalm oli valinud arutlemiseks „Pärnu ja moodne arhitektuur“. Seega mõlemad mõttekoja teemad olid seotud esinejate eriala problemaatikaga, pakkudes süvitsi minevaid analüüse ja inspireerivaid mõttevahetusi⁹.

Arhitektuuriajaloolane Mart Kalm andis ka intervjuu ajalehe „Pärnu Postmees“ ajakirjanikule-arvamustoimetajale Raido Keskkülale Pärnu linna kohta, arvates hakatuseks, et ta peab oluliseks ehitada Pärnus üles tugev kesklinn, kuhu saab nii auto kui ühistranspordiga ja kus oleks võimalikult palju elu¹⁰.

Augusti lõpp – septembri algus 2024

Allakirjutanu Pirita-Kose kodukontoris

Lugupidamisega

Matti Raudjärv¹¹

Tartu Ülikooli aumärgi kavaler – 2017

(aastatel 1996–1998 külalisõppejõuna, 1998–2019 täiskoormusega õppe- ja teadustööl Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas, Pärnu Kolledžis ja Narva Kolledžis)

⁹ [https://parnu.ut.ee/et/sisu/galerii-parnus-tahistati-academia-pernaviensise-325-aastapaeva] 1.09.2024.

¹⁰ Keskküla, R. (2024). Mart Kalm: Pärnule on tähtis säilitada kesklinn, elu ei tohiks keerelda ainult ümber Kaubamajaka. Pärnu Postimees. 30. august 2024. Ajalehe rubriigis „Tasuhääling“ antud intervjuus ütles rektor Kalm muu hulgas ka järgmist: „... üks Pärnu haruldusi on naiste rand. See on midagi niisugust, mida püüti 1920ndatel paljudes kohtades juurutada, siis oli vabakehakultuur populaarne ja üks modernse ühiskonna tunnuseid. Aga mujal ei jäänud see nii selgelt püsima ega muutunud nii massiliseks nagu Pärnus. ... See on selgelt varase feminismi ilming. Kuid asjaolu, et see kogu nõukogude aja säilis ainult Pärnus, näitab pärnakate sõltumatust, iseseisvust, võimu-vastastust, sest see oli mitteametlik institutsioon nõukogude ühiskonnas. Üks varasemaid kombeid, mida nõukogude võim ei suutnud murda. Kuigi see püüdis eestiaegsust meist igatpidi välja juurida, siis see ikkagi säilis. Selles mõttes on naiste rand kultuuriline fenomen. Kuulsin, et tänapäeval pole see komme välja surnud ja naiste rannas käiakse jätkuvalt. ... Uue sillaga kaasneb oluline võit, et linnakeskus püsib ikka põhimõtteliselt keskuses. ...“. [https://parnu.postimees.ee/8087169/taskuhääling-mart-kalm-parnule-on-tahtis-sailitada-kesklinn-elu-ei-tohiks-keerelda-ainult-umber-kau-bamajaka] 31.08.2024.

¹¹ Allakirjutanul oli ka kutse väärika aastapäeva tähistamisele Pärnus, kuid perekondlikel ja tervisel põhjustel ei õnnestunud kahjuks osaleda.

THE 325TH ANNIVERSARY OF ACADEMIA PERNAVIENSIS WAS CELEBRATED IN PÄRNU

On 29 August 2024, Pärnu and the Pärnu College of the University of Tartu celebrated the event which laid the basis for academic Pärnu – 325 years had passed from the establishment of Academia Gustavo-Carolina (Academia Pernaviensis¹) in Pärnu. In 1699, the University of Tartu was moved from Tartu to Pärnu, actually, to get away from Russian troops from whom nothing good could be expected.

The university was brought from Tartu to Pärnu due to several considerations and was decided on the basis of the letter of the Governor General of Livonia Jakob Johan Hastfer to the King of Sweden Karl XI on 22 December 1687, which read as follows: “Pärnu is the most favourable, useful, suitable and the best place for establishing the Academy.”

Pärnu became a university town on 28 August 1699 when the University of Tartu, i.e. Academia Gustavo-Carolina which had moved from Tartu to Pärnu before the Great Northern War, was opened. From the summer of 1700 it continued under the name of Academia Pernaviensis and in total 191 students were entered in the register in Pärnu. The first Rector was Professor Michael Dau. The name Academia Pernaviensis appeared on the stamp of the university in June 1700.²

Academia Pernaviensis continued its activities in Pärnu for 11 years, until Swedes evacuated the Academy in 1710 before actual military actions. While the Capitulation Agreement of Livonia signed between Russia and Sweden provided the continuation of the activities of the Academy in Pärnu, it was no longer a priority from the aspects of local life in the difficult situation after the war and the plague. In Pärnu, Akadeemia Street still bears this historic heritage: most of the study building was at the site of the current town library.³

During the first decade of the 18th century an institution of higher education was developed in Pärnu which did not fulfil all expectations but one of the achievements was the ability of the Swedish Protestant Academy of Overseas Provinces to continue its work also after the war started. In Livonia, the name of the university (Academia Gustaviana, Academia Gustavo-Carolina) showed that it was an academic institution established in the spirit of humanism and reformation.⁴

The university could work in Pärnu until 1710 when the town capitulated to Russian troops in the Great Northern War. For the university, the period 1710–1802 became an interim period where no studies took place. The University of Tartu was reopened in Tartu in 1802 by command of Emperor Alexander I as an imperial university.

¹ Also the name Academia Dorpatensis has occurred: [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

² [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

³ [<https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensiise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus>] 1.09.2024.

⁴ Vunk, A., Laidla, J., Päll, J. (2023). Academia Pernaviensiise lugu: Tartu ülikool Pärnus aastail 1699–1710. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. 208 lk. [<https://shop.ut.ee/pood/academia-pernaviensiis/>] 19.08.2024.

The University Statute prepared by its first Rector Prof. G. Parrot opened the university for young men of any ethnic group or any status. The new university is *universitas litterarum* – a research institution where studies are combined with scientific research. The imperial University of Tartu soon becomes an outstanding educational and research centre, a mediator between Russia and Europe as Tartu is the only place in the whole Russian empire where the language of instruction is German. Cheerful young people gathered around the university and scholars who were mainly from foreign countries brought excitement and enlightenment ideas to the city.

On 1 December 1919, the imperial university became a university of the Republic of Estonia with instruction in Estonian.⁵

In 1990, the Pärnu Town Council regarded it necessary to open an institute or a Faculty of the University of Tartu to study health resort treatment, tourism and recreation management and prepare qualified personnel.

Acquisition of post-secondary education became possible in Pärnu again on 01.09. 1991 when the Pärnu Post-Secondary School of Economics was opened. Already during its establishment, the aim was to develop this educational institution into an institution of higher education and a project was started to open the specialisation of Tourism and Hotel Management in cooperation with the Association of Colleges of Canada, also creating of the school library started.

In 1994 the municipal school was transferred to state ownership, the number of students exceeded 200 and the Tourism and Hotel Management Department was opened. The Pärnu Post-Secondary School of Economics grew in popularity and the percentage of students from outside the Pärnu County increased every year. At the end of the year 1994, the University of Tartu Days were held in Pärnu. During the meetings, the negotiations with the Town Government and the County Government started for opening a university college in Pärnu. A joint committee was set up to work through the idea.

On 20 March 1996, the Pärnu Town Government, Pärnu County Government, the University of Tartu, the Ministry of Education and the Pärnu Post-Secondary School of Economics signed a cooperation agreement.

The Pärnu College of the University of Tartu was established on 17 May 1996 on the basis of the Pärnu Post-Secondary School of Economics and it is operating as an institution of the UT on the basis of its own Statutes. In June 1996, the admission to the curriculum of diploma studies of Business Administration started at the Pärnu College for the academic year 1996/1997. On 14 February 1997, the curriculum of diploma studies of Tourism and Hotel Management was opened, and the cornerstone for the study building of the Pärnu College of the University of Tartu was laid at Ringi 35. On 6 September 1998, the curriculum of diploma studies of Social Work Administration was opened.

⁵ https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=305&table=Events 30.08.2024.

In spring 1998, the last graduating class of the Pärnu Post-Secondary School of Economics graduated and 1999 was declared the Year of the University in Pärnu to celebrate the 300th anniversary of opening the first university in Pärnu.⁶

* * *

At midday of Thursday, 29 August, a welcome ceremony was staged near the current Central Square⁷ at the historical site of the Academy, in front of the current Pärnu Central Library (Akadeemia 3 in Pärnu).⁸

Also, the outdoor exhibition that was displayed in front of the library about interesting facts from the university life of Academia Pernaviensis and the related conditions added significance to the event. The exhibition remained open for several weeks, offering citizens and guests an opportunity to delve deeper into the educational heritage of Pärnu.

Half an hour later, an academic promenade performance started with a student from the Academy times and a merchant of Pärnu and the teaching staff of the Pärnu College from the site of the first Academy of Pärnu at Akadeemia 3 to the Pärnu College at 35 Ringi Street.

At 14.00, the XXI Think Tank Session of Academia Pernaviensis started in the library of the Pärnu College of the University of Tartu on the subject of an academic health resort, where the guests made their presentations: the President of the Estonian Academy of Sciences, Academician Tarmo Soomere expressed his thoughts on the subject “Home of a town by the sea”, and Rector of the Estonian Academy of Arts Mart Kalm had chosen “Pärnu and modern architecture” as the subject for discussion. Thus, both subjects of the think tank session concerned issues related to the speciality of the presenters and provided in-depth analyses and an inspiring exchange of thoughts.⁹

⁶ [https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_%C3%9Clikooli_P%C3%A4rnu_kolled%C5%BE] 30.08.2024.

⁷ The Governor General of the Livonian Province of the Swedish Empire and Chancellor of the Academy Erik Dahlberg gave the welcoming speech. [https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus] 1.09.2024; [https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/] 1.09.2024.

⁸ The story of the 325th anniversary of Academia Pernaviensis is directly related to the **Pärnu College of the University of Tartu** operating since 1996. It is currently possible to acquire higher education at the Pärnu College in the fields of Entrepreneurship and Project Management, Tourism and Hotel Management, Social Work and Rehabilitation Administration, and Design Thinking and Digital Marketing. [https://parnu.ut.ee/et/sisu/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus] 1.09.2024; [https://www.akadeemia.ee/academia-pernaviensise-325-aastapaeva-tahistamine-parnus/] 1.09.2024.

⁹ [https://parnu.ut.ee/et/sisu/galerii-parnus-tahistati-academia-pernaviensise-325-aastapaeva] 1.09.2024.